Илија ВАСОВИЋ, МУП Републике Црне Горе,
докторанд на Факултету безбедности, Универзитета у Београду*
Јелена ДИНИЋ,
докторанд на Факултету безбедности, Универзитета у Београду**

doi:10.5937/bezbednost1701150V

УДК: 327.39 : 28 (497)

Прегледни научни рад

Примљен: 03.5.2017.

Ревизија: 10.5.2017.

Датум прихватања: 30.5.2017.

Продор и циљеви вехабизма у региону Западног Балкана

Апстракт: *Фанатизам особа које су извеле терористички напад на САД 2001. године, као и бројне друге терористичке нападе који су уследили, показује да без обзира на супериорност у опсегу моћи, држава често није у стању да се заштити од вјерских фанатика одлучних да постигну свој циљ по цијену сопственог живота. Наведено показује да тероризам представља најефикаснији начин изазивања и наношења губитка много јачем противнику. Вехабизам, као облик верског фанатизма који се заснива на редукованим и оригиналним идејама о исламу, имплицира посебну форму интерпретације ислама која се разликује од других исламских праваца као што су сунизам, суфизам и шиизам. Идеја вехабизма је била присутна на просторима Западног Балкана пре 90-их година прошлог вијека, када је доживјела свој врхунац захваљујући муслиманским вјерским учењацима који су дошли у додир са овим правцем током свог школовања у арапском свијету гдје су имали прилику изучавати књиге и литературу који пропгирају вехабијско учење. Циљ рада је опис вехабијског покрета и облика испољавања овог правца у ширем региону на простору Западног Балкана, пре свега у Аустрији као земљи која се сматра центром европског вехабистичког покрета, о чему сведочи блиска*

* krvniul@gmail.com

** ydinic@yahoo.com

веза између присталица овог покрета и начина његовог организовања у Бечу где делује већи број вехабиистичких ћелија.

Кључне речи: тероризам, вехабизам, Западни Балкан, екстремизам.

Увод

Почетак 21. века обиљежен је, свакако, најспектакуларнијим терористичким нападом у историји човјечанства.¹ За само неколико часова страдало је више хиљада људи, а материјална штета се мјери милијардама долара. Након првобитног шока, свјетска јавност је почела да поклања више пажње особама које су учествовале у поменутиим терористичком акцијама, идејама или идеологији која их је мотивисала да то учине, срединама из којих су дошли, као и терористичким организацијама којима су припадали (Живаљевић, Југовић, 2014).

Надмоћ тероризма или, боље речено, немоћ најмоћније државе свијета, виђена 11. септембра 2001. године, да се супротстави тероризму или га спријечи, даје потпуно нову димензију која отвара бојазан од ширег глобалног сукоба. Фанатизам лица која су извела овај напад показује да, иако технички и у сваком другом погледу супериорна, држава није била у стању да се заштити од групе вјерских фанатика да постигну свој циљ по цијену сопственог живота. То показује да тероризам, посебно данас, представља најефикаснији начин изазивања и наношења губитка много јачем противнику (Петровић, 2014).

Вехабизам је један од видова међународног вјерског удруживања и подразумеива сарадњу актера из више држава обједињених истом идејом о заједничком циљу за који се залажу или непријатељу против кога се боре (Гаћиновић, 1998:64). Истраживање овог вјерског покрета посебно отежава чињеница да је овај правац у исламу изузетно територијално распрострањен.

На првом мјесту, већ дуже вријеме постоји изражена дилема око дефинисања самог појма вехабизам, при чему је неопходно раздвојити појам **вехабизам** од појмова као што су **радикални**

¹Више о томе на: The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, <http://www.9-11commission.gov>

ислам, селефије, селефизам или пак **теквир идеологија**. Такође, на појаву овог међународног покрета утичу и различити друштвени односи, противрјечности и варијетети политичког дјеловања у ширем и ужем смислу домена политичке борбе (Delong- Bas, 2008).

Неопходно је утврдити структуру битних елемената испољавања вехабизма у његовим новим облицима регистрованим на просторима бивше СФРЈ, тј. на простору Западног Балкана. Треба нагласити да је ријеч о комплексној новој појави, са свим њеним географским специфичностима, која је до сада слабо истражена.

Противдруштвена понашања појединаца, група и организација, често спонзорисаних од појединих држава, крше правне и друштвене норме у намјери да кроз нове облике вехабистичког дјеловања, мотивисане фундаментализмом и фанатизмом, успоставе систем вриједности и размишљања неприхватљив за данашњу цивилизацију (Simeunović, Dolnik, 2013).

Корени и појам вехабизма

Научна обрада феномена вехабизма као правца у исламу претпоставља продубљену анализу великог броја општих и теоријских питања, али и издвајање тог проблема из контекста широког спектра осталих проблема везаних за његову појаву у савременим условима.

Вехабизам се у суштини заснива на редукованим и оригиналним идејама о исламу и имплицира ону врсту интерпретације ислама која се разликује од других исламских праваца као што су сунизам, суфизам и шиизам (Armanios, 2003).

Вехабизам настоји да задржи муслимане на оригиналном тумачењу ислама без његових научних, теоријских и других тумачења.²

Првобитно креиран у Саудијској Арабији крајем **17. вијека** кроз подјелу између политичког и вјерског живота муслимана који је под контролом вехабијског оригинала, у модерном добу вехабизам је најраспрострањенији на Блиском истоку, али и на За-

² Више о томе на: <http://www.brodarevo.net/diskusije/?stranica=1&trazi=muhamed>, преузето из интервјуа др Хафизовић, Р., (1998). *Дани, Ослобођење, Сарајево*.

падном Балкану захваљујући југословенској кризи **90-их** година прошлог вијека. С тим у вези, уважавајући теоријска начела прецизности, поставља се питање да ли се тумачење вехабизма може подвести под савремене теоријско-методолошке дискурсе којима се иначе објашњавају савремене постхладноратовске пријетње.

Да би се презентовале чињенице о вехабизму као вјерском правцу, потребно је утврдити чињенице о начину организовања, дјеловању, циљевима у ужем и ширем смислу, мотивима, начину финансирања и структури покрета и његових огранака као компонентата шире међународне вехабијске мреже са свим специфичностима централа на простору Западног Балкана. То значи да би истраживање вехабизма на унутрашњем плану на простору Западног Балкана морало обухватити следеће варијабле: политички ставови, дјеловање, организованост и спрега са мрежом истомишљеника у региону, политичких партија, група, организација и лидера; однос државних функционера и носилаца власти према безбједносној динамици вехабизма као вјерског покрета; однос других институција према овом покрету: религијских, хуманитарних, културалних; истраживање актуелних показатеља који указују на могућност ескалације овог покрета до нивоа терористичке претње, мотиве терористичких акција, начине планирања, организовања, регрутовања и извођења терористичких акција. (Мијалковић, Бајагић 2012: 397 - 404). У наведеном контексту потребно је утврдити структуру битних елемената испољавања вехабизма у његовим новим облицима регистрованим на простору Западног Балкана.

Приликом сагледавања најзначајнијих елемената организовања присталица овог покрета потребно је имати у виду специфичности овог покрета као генома или универзалног принципа који се примјењује од земље до земље у којима постоје активне или пасивне групе већ ангажованих или потенцијалних чланова вехабијског покрета. При томе се не смију занемарити каталитички фактори (политички, економски, вјерски, културолошки итд.) који утичу на противдруштвена понашања појединаца, група и организација, врло често спонзорисаних од појединих држава, у намјери да кроз нове облике вехабистичког дјеловања, мотивисане фундаментализмом и фанатизмом, успоставе систем вриједности неприхватљив и за саму исламску вјерску заједницу и муслиманско

становништво које исповиједа сунитски ислам хенефијске вјерско-правне школе.

Етапе продора вехабизма у регион Западног Балкана с посебним освртом на БиХ

Вехабијско учење и његов продор на Западни Балкан је новијег датума јер је оно до 90-их година на овом простору представљало непознаницу локалном муслиманском живљу. Још 80-их година на ову појаву је први у Југославији указао професор Факултета политичких наука у Сарајеву, Хасан Сушић, који је истакао да *„вехабије подстрекавају муслимане изван арапског свијета да се не мире са религиозним статусом у оквиру држава гдје су вјерска мањина, индиректно заговарајући чак и оружане сукобе“* (Сушић, 1984:25).

Дакле, идеја вехабизма је била присутна на просторима Западног Балкана пре 90-их година прошлог вијека када је доживјела свој врхунац, првенствено тако што су муслимански вјерски учењаци дошли у додир са овим правцем током свог школовања у арапском свијету гдје су имали прилику изучавати књиге и литературу која пропагира вехабијско учење (Nógrádi, 2015).

Ако би сублимирали доступне податке, продор вехабизма на Балканско полуострво би било могуће сагледати кроз четири етапе његовог ширења.

Прва етапа продора вехабизма на простор Западног Балкана трајала је до почетка 1992. године, када су први проповједници и заговорници овог учења били индоктринирани студенти са ових простора који су своје школовање завршили на неком од исламских универзитета у Саудијској Арабији. Тај први појавни облик овог учења имао је великог одјека у исламској вјерској заједници Југославије, али и код локалног муслиманског становништва, уз одређене јавне критике и одбацивање.

Током грађанског рата у БиХ који је трајао од 1992. до 1995. године наступа друга фаза или фаза процвата вехабизма на овим просторима захваљујући којој се он и одржао и попримио одлике масовности. Позив за помоћ угроженом муслиманском народу који се нашао суочен са ратним дешавањима на простору БиХ имао је великог одјека у муслиманском свијету. Јавио се

велики број добровољаца из арапских земаља, а међу њима и следбеника вехабијског учења.

Нови вид пропагирања и практиковања вјере код страних бораца³ током ратних дешавања није наишао на противљење код локалног стновништва које је практиковало традиционални ислам, хенефијске вјерско-правне школе. Напротив, на њихове успјехе на ратишту се гледало са симпатијама и поштовањем. По завршетку своје мисије на Западном Балкану већина њих се одазвала новим апелима за помоћ „браћи“ у Чеченији или на Косову и Метохији и напустила БиХ. Међутим, велики број је и оних који су остали и добили стално настањење на овим просторима, почевши да практикују нови вид вјерског учења на којем су почели да придобијају локално становништво.

Другу фазу посебно карактерише појава и дјеловање великог броја хуманитарних и невладиних организација које су под плаштом хуманизма и уз финансијску потпору Саудијске Арабије биле инструмент за организовани долазак страних ратника – муџехедина, али и за пропагирање овог учења. За разлику од прве фазе, у овој фази упадљиво је повећање броја симпатизера који су се школовали на неким од арапских престижних исламских универзитета на којима се пропагира вехабијско учење“ (Хаћимовић, 2009).

Одлику треће фазе продора вехабизма на Балкану, која је трајала од 1996. до 2002. године, карактерише експанзија вехабизма у БиХ, као и оснивање првих вехабијских организација на овом простору. Најпознатија међу њима, „**Активна исламска омладина**“, основана је у циљу промовисања исламских учења које су преузели од арапских добровољаца током рата. У овом периоду на простору БиХ се појавио вид организовања муџахедина који су остали да живе на овом простору после рата и формирали своје заједнице у селима као што су нпр. Горња Маоча, Бочиња, Рујница и друга. У овим селима се живи по вехабијским обичајима и практикује овај вид ислама.

Најзначајнијим догађајем у овој фази вехабијског препорода на Западном Балкану сматра се изградња и отварање највеће

³ Одред Ел Муџахид постојао је као званична јединица у оквиру 3. корпуса војске БиХ, састављен од страних ратника – добровољаца махом из арапских земаља под заповједништвом Абу Абдел Азиса који је такође био Арапин.

цамије у Европи, која се налази у Сарајеву. Ријеч је о цамији „Краљ Фахд“ која је изграђена саудијском помоћи⁴.

На појаву четврте фазе битно су утицали догађаји који су се догодили на америчком тлу 11. септембра 2001. године. Основна одлика ове фазе је заокрет у политици свјетских сила када је у питању подршка вехабијском учењу на овим просторима, сагледавање последица које вехабизам доноси са собом од стране државних органа БиХ, смањене активности саудијских хуманитарних организација. Свијест јавности је промијењена – јавно су идентификовани бројни проблеми који потичу од оваквих заједница и учења.

Одлике и циљеви вахабијског покрета на Западном Балкану

Главна одлика вехабијског покрета на простору Западног Балкана је свакако бројност његових присталица која, уз финансијску и другу помоћ исламских земаља, може представљати фактор претње по регионалну безбедност и безбедност свих држава Балкана. Стога се поставља питање – због чега је Западни Балкан изабран као упоришна тачка или мета вехабизма, и који су циљеви којима теже протагонисти вехабизма?

Сматрамо да је Западни Балкан одабран као погодно тло за ширење вехабизма првенствено због своје геополитичке и географске позиције, али и због политичке и безбедносне ситуације која је обележила 90-те године. Надаље, међу становницима балканских земаља велика је заступљеност муслиманског живља које је подложно новом вјерском утицају. Најзад, традиционални облици отоманског ислама су овдје били увијек доминантни.

Западни Балкан је схваћен као геополитичка тачка саудијске пројекције са циљем да вехабијски покрет добије на масовности, кроз придобијање становништва и уз постепено потпуно брисање старе отоманске културе, до потпуног увођења исламских закона. Очита је намјера главних финансијера вехабизма на Западном Балкану његова постепена трансформација у област у којој влада шеријатски закон.

⁴ Цамија је отворена у Сарајеву 2000. године и може да прими више од 5.000 вјерника

Циљеви и карактеристике вехабизма у региону Западног Балкана

Вехабизам на простору Западног Балкана има више циље-ва. Сваки од њих требало би сагледати понаособ. Истовремено, ови циљеви су међусобно повезани јер се испољавају по истом моделу у свакој земљи појединачно.

Вјерски циљеви се тичу ширења овог правца међу муслиманима. Политички циљеви би се односили на остваривање што бољег политичког положаја припадника вехабизма у друштву, док би се геополитички циљеви односили на што веће присуство вехабија на Западном Балкану и у Европи уопште. Овакво одређење циљева је потребно узети са резервом, јер је вехабизам на подручју Западног Балкана спој вјере и политике, тј. с једне стране вјерског покрета, а с друге политичке идеологије. Уобичајено је да се вјерски циљеви износе и пропагирају јавно, док се политички циљеви држе у тајности и прикривени су.

Вехабије имају за циљ да све државе Западног Балкана уреде по узору на Саудијску Арабију, при чему би Кур`ан представљао неку врсту Устава, а цјелокупни друштвени живот становника Западног Балкана би се одвијао по принципима шеријата. Иако су тежње вехабија усмјерене ка овом општем циљу, потребно је остварити одређене друштвене промјене као предуслов, што је, у извјесном смислу, и учињено. Када је ријеч о геополитичким циљевима вехабијског покрета, они су првенствено везани за ширење овог вида ислама на подручје Балканског полуострва, без обзира на препреке и последице. Другачије речено, муслимански народ на простору Западног Балкана нераскидиво је повезан са остатком исламског свијета, односно са другим муслиманима у свијету. У том смислу, Западни Балкан је због свог географског и геостратешког положаја свакако интересантан вехабијској скупини због стратегије познате под именом „зелена трансверзала“.⁵ Међусобно повезивање присталица вехабизма представља јаку базу за сваки вид дјеловања, па и терористичког.

⁵ Више о томе на: http://specijalnirat.blogspot.hu/p/blog-page_11.html, доступан 13.3.2017.

Слика 1 – „Зелена трансверзала“⁶

Ради лакшег и ефикаснијег дјеловања на тлу Европе, терористичке групе регрутују тзв. „бијелу Ал Каиду“. Овдје се мисли на припаднике терористичке мреже који су врбовани и регрутовани из редова муслимана са подручја Западног Балкана. Као главни циљ вехабизма на Западном Балкану предвиђа се успостављање тзв. зелене трансверзале формирањем Републике Санџак која ће бити спојена са Бошњацима у БиХ, уз два паралелна приступа која ће се примијенити у остваривању овог циља. Први приступ подразумијева регрутовање становника кроз пружање хуманитарне помоћи у финансијском и сваком другом смислу, путем куповине земље и предузећа и уз помоћ организација и појединаца са Блиског истока. У овом приступу користи се и пропаганда, медији, веб портали и слично, а све ради врбовања појединаца из муслиманских заједница БиХ, Црне Горе, Србије, па и региона, и успостављања структуре за коју се вјерује да ће у будућности моћи да подржи „зелену трансверзалу“. Други приступ подразумијева кампање застрашивања умјерених муслимана који су против вехабизма, као и локалне хришћанске популације.

Вехабије на Западном Балкану теже да направе властити територијални основ у остваривању циљева и планова сачињених

⁶ Ibidem.

у Саудијској Арабији и другим арапским земљама, усмјерених ка исламизацији европских територија. При томе, вехабије одбацују успостављене социјалне вриједности и норме и теже стварању нове реалности кроз наметање воље.

Данас је тешко дефинисати центар вехабијског дјеловања на Западном Балкану из којег се „вуку конци“, тачније, мишљења већине вјерских теоретичара су врло опречна. Док једни сматрају да је центар вехабијског деловања Сарајево, други наводе да је то Зеница, али како је ријеч о глобалном проблему, јака вехабијска упоришта можемо наћи и на Косову, у Призрену, на неким локацијама у Црној Гори, као и у Новом Пазару. Њихово присуство је видљиво и у Тетову, Скопљу, Албанији, Бугарској итд.

Суштински посматрано, хијерархија вехабијског покрета је децентрализована, комуникације се одвијају посредством интернета. Њихова интеракција са другим радикалним исламистичким мрежама није досегла критичан ниво зрелости, иако је одређени вид сарадње свакако присутан.

Ова појава представља опасност за балканске земље, не у свијетлу броја људи који чине овај покрет, већ прије свега због њихове везе са исламским тероризмом у свијету и интереса страних сила на овом простору.

Вехабизам на овим просторима, уз јасно постављене циљеве, треба сматрати елементом који може да угрози политичку и социјалну стабилност на Западном Балкану, уз прећутну подршку страних сила и центара моћи који, због својих интереса на Блиском истоку, имају друге приоритете или њима прилагођавају своје регионалне политичке пројекције. Догађај у Сарајеву, тј. терористички напад на америчку амбасаду, који је извео вехабија Мевлид Јашаревић, подстакао је став НАТО да се хитно треба позабавити питањем Западног Балкана и циљевима вехабизма на овим просторима. Истовремено, остваривање вехабијских циљева на Западном Балкану довело би до угрожавања европске перспективе и приступа балканских земаља ЕУ. У економском смислу, спријечен би био прилив страног капитала у ово подручје, а била би умањена потенцијална заинтересованост за одређене пројекте и ресурсе којима земље Западног Балкана располажу.

Не улазећи у даљу анализу циљева вехабијског екстремистичког испољавања на Западном Балкану, који се огледају у ра-

спиривању конфликта на вјерској, националној и политичкој основи, да би се они спријечили неопходно је учинити додатне напоре у свим сферама, почев од политике, економије, социјалних питања, безбједности и др. и уз креирање одређеног нормативног и институционалног амбијента у регионалном безбједносном комплексу. Тиме би се успоставили предуслови да се заустави или спријечи даље ширење вехабизма на простору Западног Балкана (Bardos, 2014).

Повезаност следбеника вехабизма на релацији Аустрија – земље региона Западног Балкана

Према статистичким подацима, у Аустрији живи 339.000 муслимана (Завод за статистику Републике Аустрије, 2017), од којих су већина имигранти који се тешко интегришу у друштво, те су тако веома подложни вјерским манипулацијама.

Захваљујући либералној политици према радикалним исламистима, Беч је, поред Лондона, постао водећи центар за регрутацију исламских ратника. Аустријска политика толеранције према екстремистима довела је до њихове тесне повезаности и организованости у Бечу, на мјестима гдје се највише окупљају, тј. у тзв. Седмом округу, у џамији „Сахаб“. Према тренутним подацима који су расположиви искључиво у медијима, на страним ратиштима бори се око 140 особа са подручја Аустрије, од којих 40 има аустријско држављанство, док су остала лица тражила азил у овој земљи. Како није занемарљив број аустријских држављана који се боре у редовима Исламске државе, аустријске власти су предузеле оштрије мјере којима се тим лицима, као санкција за учешће у ратовима трећих земаља, планира трајно одузимање аустријског држављанства (Deliso, 2007). Да је Беч постављен у центар европског дјеловања вехабизма говори чињеница да је 2012. године већинском одлуком у аустријском парламенту одобрено отварање „Центра краља Абдулаха за међувјерски и интеркултурални дијалог“, са сједиштем у овом граду. Многи аналитичари и добри

слимана у једној земљи, и она као таква партиципира у свим сферама јавног, политичког и културног живота. Да би се сагледали безбједносни изазови који из овога проистичу, неопходно је сагледати стварну слику стања у Исламској заједници Аустрије. Тако би се дошло до индикатора њеног угрожавања и одређених закључака да је ова модерна европска земља добила атрибут центра веѰабизма на европском простору.

Као кровна институција свих муслимана у Аустрији, ова заједница је позната по томе да негује традиционалне вриједности и да велику пажњу посвећује подизању свијести јавности о циљевима свог дјеловања, поготово када је ријеч о веѰабизму. Схвативши изазове веѰабијског дјеловања, Исламска заједница Аустрије је поставила као приоритете едукацију младих нараштаја који би се у првим фазама развоја упознавали са европским вредностима вјере којој припадају. Отварање прве исламске гимназије, као и отварање исламске педагошке академије у којој се образује будући наставно-образовни кадар обезбедило је Исламској заједници Аустрије мјесто европске кровне организације муслимана.

Вјеронаука се у Аустрији не учи искључиво у џамијама, већ је захваљујући Исламској заједници постала транспарентна и свима доступна. Тако се спријечавају разне злоупотребе у виду креирања религијске свијести и ставова који немају додирних тачака са традиционалним религијским вредностима. Можемо сматрати да је овакав став Исламске заједнице Аустрије првенствено утемељен у вредностима Аустро-угарске монархије.

Поред тога што је Исламска заједница у Аустрији стара више од 100 година, она представља кровну организацију свих 500-600.000 муслимана који живе у овој земљи (Abid, 2006). У Аустрији има 205 регистрованих џамија (Balic, 2003). Поред медресе и педагошке академије, циљ Исламске заједнице Аустрије је оснивање исламског теолошког факултета при Бечком универзитету како би се имамима на тај начин обезбедило комплетно образовање.⁹

⁹ Према наводима др Фуата Санача, председника Исламске заједнице у Аустрији, који каже „да је важно да омладина зна да њихова религија има дугу традицију у овој земљи, да је Аустрија њиховој религији дом уназад 100 година, то је оно што данас доприноси да и они Аустрију сматрају својом домови-

Исламску заједницу Аустрије у њеном Вијећу чине представници свих етничких група које су заступљене у земљи, и то: Турци, Бошњаци, Арапи, Африканци и етничке групе из Азије, и њихово мјесто је загарантовано у Вијећу новим Уставом Исламске заједнице. Најбројнију муслиманску заједницу у Аустрији чине Турци (Shadid, 2002), али најпродорније и најрадикалније групе долазе из заједнице која је друга по величини, тј. по бројности, а то су Бошњаци. Ова група је током последњих година, а нарочито након завршетка рата у БиХ, изградила добре односе и савез са трећом по бројности заједницом муслимана – Египћанима, преко којих су оснажили и своје контакте са саудијским вехабијама. Иако је снажан утицај Турске и њених интереса на овом подручју, осјетни су притисци бошњачке групе потпомогнуте Арапима на Исламску заједницу Аустрије, која не прихвата вехабизам, како би се остварио примат и створила могућност за доношење одлука унутар те организације.

Сматра се да изазов за Исламску заједницу Аустрије, али и за друге исламске заједнице на Западном Балкану, представљају четири организоване исламске заједнице које на овом простору руководе већим заједницама вјерника и које пропагирају вехабијско учење или хембелиски месхеб. То су: Исламска заједница Бошњака Аустрије – ИЗБА; Исламски центар „Dachverband“ и породица Бузар; Унија Џемата Селлефијске Даве и Хафиз Мухамед Порча; Босански Вехабијски Џемати и Ебу Мухамед (Нецад Балкан).

Након распада СФРЈ, аустријски градови попут Беча, Граца и Линца постали су крајње дестинације босанских миграната, као и досељеника из Санџака. Истрага аустријских власти поводом покушаја напада експлозивом на амбасаду САД у Бечу у октобру 2007. године указала је на повезаност извршиоца босанског порекла са вехабијским покретом у тој држави (Nógrádi, 2015). Такође, службе безбедности су документовале бројне случајеве радикализације досељеника из санџачких градова који су, након завршених студија у Саудијској Арабији, започели проповедање вехабистичких принципа и регрутовање бораца из Аустрије, Босне и

ном“, увиђамо колико је ислам признат на овим просторима. Више о томе на: <http://igbd.org/?p=870>

Санџака за одлазак у Сирију (Athos, 2016). Тачке везивања између вехабиистичког покрета у Аустрији и западнобалканских држава могу се сажети у неколико централних категорија (Nógrádi, 2015):

- утицај имама пореклом из Босне, образованих и обучених у Саудијској Арабији и другим муслиманским државама за проповедање вехабијског учења на територији Аустрије;
- пружање финансијске подршке из Босне за функционисање аустријских вехабиистичких ћелија и регрутовање нових чланова из балканских држава;
- кријумчарење новца и оружја, као и организација транспорта бораца до држава Западног Балкана или Блиског истока. Посебну улогу у наведеним активностима имају the Third World Relief Agency (TWRA) са седиштем у Бечу и the International Islamic Relief Organization (IGASA).

Закључак

Са аспекта безбједности, вехабизам је појава која данас представља глобалну пријетњу за човјечанство, док локално представља пријетњу за Исламску вјерску заједницу, јер као такав не заобилази ни један континент, нити признаје идеолошке, националне ни вјерске границе. Вехабијска идеологија је од свог настанка до данас, историјски посматрано, наишла на плодно тло у многим земљама и привукла много симпатизера и следбеника те увиђамо да ширењем ван граница Саудијске Арабије бива прихваћена од стране многих муслимана широм свијета.

Балкан представља погодан геостратешки простор на коме се сусрећу и егзистирају различите културе, религије, цивилизације, али и интереси великих сила. Имајући то у виду, овај простор је постао веома привлачан за појаву и ширење како вехабијског учења, тако и вехабијског екстремизма.

Свакако централно мјесто у ширењу вехабијског учења има БиХ, јер је ратни вихор 90-их година прошлог вијека допринио да ова земља постане стениште исламиста из цијелог свијета, који су са собом и донијели нови вид практиковања ислама који је до тада био потпуна непознаница на овим просторима. Поред БиХ, и у свим осталим земљама Западног Балкана присутна је појава веха-

бизма, који је временом постао равноправно учење које су почели да практикују муслимани на тим подручјима.

Неспорно је да се појава ислама на подручју Западног Балкана везује за турску – отоманску доминацију на овим просторима, која је са собом донијела практиковање хенефијске вјерско-правне школе код овдашњих муслимана.

Савремени међународни поредак и безбједносни изазови са којима се модеран свијет суочава истичу појам вехабизма у први план, који као такав постаје глобални феномен упркос свим различитостима и противријечностима које га карактеришу. Будућност ће показати да ли долази вријеме сукоба традиционалног с једне, и конзервативног вехабијског учења, са друге стране, које веома агресивно испуњава простор Балкана и цијеле Европе.

Изучавање циљева и одлука вехабијског покрета на простору Балкана нераскидиво је повезано са циљевима и облицима испољавања овог правца у ширем региону, а пре свега у Аустрији као земљи која се сматра центром европског вехабијског покрета. О томе сведочи блиска веза између присталица овог покрета и начина његовог организовања у Бечу где делује већи број вехабијских ћелија и манифестација вехабизма на простору Балкана. У том смислу, неопходно је пратити индикаторе вехабизма као покрета и анализирати их у контексту политичких, економских, социјалних и других специфичности балканских земаља, али и њихове повезаности по истом том основу. То би помогло да се идентификују циљеви вехабизма на простору целог Балкана и, у складу са тим, предузимају одређене мере у правцу његове ескалације до нивоа екстремистичког и терористичког испољавања.

Поштујући слободу вјероисповијести као основно цивилизацијско начело које је гарантовано Декларацијом о људским правима Уједињених нација, као и Међународним пактом о људским и грађанским правима, вехабијско учење представља вид легитимног и легалног учења, као што је и хенефијска вјерска школа равноправна са хенбелијском и осталим школама које практикују муслимани широм свијета. С друге стране, пропагирање и проповиједање вјере је дозвољено све дотле док се та вјера не намеће силом или пак пријетњом, када је потребно применити средства државне принуде и правно прописане санкције.

Литература

1. Abid, L. J., (2006). Muslims in Austria: Integration through participation in Austrian society. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 26(2): 263-278.
2. Armanios, F., (2003). *The islamic traditions of wahhabism and salafiyya*. Congressional Information Service, Library of Congress.
3. Athos, A., (2014). *ISIS death cult brides and Misrad Omerovic aka 'EbuTejma'*, <https://www.linkedin.com/pulse/isis-death-cult-brides-misrad-omerovic-aka-ebu-tejma-alexander-athos?forceNoSplash=true>, доступан 13. 7. 2016.
4. Bardos, G. N., (2014). Jihad in the Balkans: the next generation. *World Affairs*, 177(3): 73-79.
5. Balic, S., (1993). Religious education for Muslims within state schools: The example of Austria. *British Journal of Religious Education*, 15(2): 44-49.
6. Delong-Bas, N. J., (2008). *Wahhabi Islam: from revival and reform to global jihad*. Oxford University Press.
7. Deliso, C., (2007). *The coming Balkan caliphate: the threat of radical Islam to Europe and the West*. Greenwood Publishing Group.
8. Гаћиновић, Р., (1998). *Савремени тероризам*, ГрафоМарк, Београд.
9. Хаћимовић, Е., (2009). *Гариби – Муџахедини у БиХ 1992-1999.*, ДОО Дан Граф, Библиотека Новинари истраживачи.
10. <http://www.9-11commission.gov>, доступан 23. 3. 2017.
11. <http://www.brodarevo.net/diskusije/?stranica=1&trazi=muhammed>, доступан 15. 2. 2017.
12. http://specijalnirat.blogspot.hu/p/blog-page_11.html, доступан 13. 3. 2017.
13. <http://avaz.ba>, доступан 28. 3. 2017.
14. <http://www.vecernji.hr/svijet/u-becu-otvoren-abdulah-centar-za-medjureligijski-dijalog-480073>, доступан 18. 4. 2017.
15. <http://igbd.org/?p=870>, доступан 18. 4. 2017.
16. Мијалковић, С., Бајагић, М., (2012). *Организовани криминал и тероризам*, КПА, Земун.
17. Nógrádi, G., (2015). Bosnian radicalism in Austria. *Defence*, 5(1): 40.

18. Петровић, Д., (2014). Покушај одређења универзално прихватљиве дефиниције тероризма, *Безбедност*, 51(1): 23-39.
19. Simeunović, D., Dolnik, A., (2013). *Security Threats of Violent Islamist Extremism and Terrorism for South East Europe and Beyond*. In *Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century* (pp. 87-113). Palgrave Macmillan UK.
20. Shadid, W. A., Van Koningsveld, P. S., (2002). *Intercultural relations and religious authorities: Muslims in the European Union* (Vol. 2). Peeters Publishers.
21. Сушић, Х., (1984). Арапски свијет јуче, данас, сјутра, *Аргументи*, Ријека.
22. Завод за статистику Аустрије, www.statistik.at, доступан 13. 3. 2017.
23. Живаљевић, Д., Југовић, А., (2014). Тероризам као безбедносни проблем и друштвена девијација, *Наука, безбедност, полиција*, 19(1): 85-96.

Breakthrough And Objectives Of Wahhabism In The Western Balkans

Abstract: *Fanaticism of persons who carried out terrorist attack on the U.S. in 2001 and many others afterwards shows that regardless of the superiority in the range of power, the state often was not able to protect citizens from religious fanatics who were determined to achieve goal at the cost of their own lives. This shows that terrorism is the most effective way of inducing and causing the loss of a much stronger opponent. Wahhabism is a fundamentalist direction of Islam which is based on reduced and original ideas about Islam, and quite different from other Islamic trends such as Sunnism, Sufism and Shi'ism. The idea of Wahhabism has been present in the Western Balkans before the 90-ies of the last century when it reached its peak because of the Muslim religious scholars who came into contact with this religious movement during their schooling period in the Arab world, where they had the opportunity to study books and literature propagating Wahhabi creed. The aim of this paper is to describe the Wahhabi movement and its manifestations in the wider region of the Western Balkans, primarily in Austria as a country which*

is considered the center of European Wahhabi movement, as evidenced by the close relationship between the supporters of the movement and the way that Wahhabi cells are organized in Vienna.

Keywords: terrorism, Wahhabism, Western Balkans, extremism.